



PAŃSTWOWA SZKOŁA MUZYCZNA I ST.  
IM. KAROLA KURPIŃSKIEGO  
w ZESPOLE SZKÓŁ MUZYCZNYCH w POZNANIU

Program wychowawczo-profilaktyczny  
na rok szkolny 2021/2022

Zespół Szkół Muzycznych  
ul. Głogowska 90  
60-262 Poznań

Tel. 61 8-666-129  
e-mail: [sekretariat@zsm.poznan.pl](mailto:sekretariat@zsm.poznan.pl)

## Spis treści:

Wstęp .....	Strona 2
Podstawa prawna .....	Strona 2
Misja szkoły .....	Strona 4
Ogólne założenia programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły .....	Strona 4
Charakterystyka środowiska szkolnego, sylwetka absolwenta .....	Strona 6
Wartości ważne dla społeczności szkolnej i powinności pracowników .....	Strona 8
Główne cele programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły .....	Strona 10
Harmonogram działań wychowawczo-profilaktycznych .....	Strona 11
Ewaluacja .....	Strona 13
Literatura przedmiotu .....	Strona 15

Program wychowawczo-profilaktyczny został zatwierdzony przez:

- Radę rodziców
- Dyrektora ZSM

.....  
Data zatwierdzenia programu

.....  
Podpis dyrektora

.....  
Podpis autorów programu

## Wstęp:

Wychowanie to wspieranie dziecka w rozwoju ku pełnej dojrzałości w sferze muzycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej, które powinno być wzmacniane i uzupełniane przez działania z zakresu profilaktyki dzieci i młodzieży (art. 1 pkt 3 ustawy Prawo oświatowe).

Szkoła jako środowisko wychowawcze ma za zadanie wspomagać uczniów w osiągnięciu wszechstronnego rozwoju, kształtować postawy, umożliwiać korygowanie deficytów w celu optymalizacji osiągnięć edukacyjnych uczniów oraz zapobiegać zagrożeniom przez profilaktykę, przeciwdziałanie istniejącym zagrożeniom i wsparcie uczniów w trudnych sytuacjach.

### 1. Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo Oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 59 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii (Dz. U. z 2015 r. poz. 1249).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 stycznia 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii (Dz. U. z 2018 r. poz. 214).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r. poz. 356).

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 września 2017 r. *w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa artystycznego w publicznych szkołach artystycznych* (Dz.U. z 2017 r. poz. 1793).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 września 2017 r. *w sprawie ramowych planów nauczania w publicznych szkołach i placówkach artystycznych* (Dz.U. z 2017 r. poz.1763).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 9 sierpnia 2017 r. *w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach* (Dz.U. z 2017 r. poz. 1591).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. *w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym* (Dz.U. z 2017 r. poz. 1578).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 5 września 2017 r. *w sprawie szczegółowych zadań wiodących ośrodków koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczych* (Dz.U. z 2017 r. poz. 1712).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 września 2017 r. *w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych* (Dz.U. z 2017 r. poz. 1743).
- Powszechna deklaracja praw człowieka.
- Statut szkoły.

## 2. Misja szkoły:

- a) Stworzenie warunków młodzieży szczególnie uzdolnionej muzycznie do rozwijania talentu i jasno sprecyzowanych zainteresowań muzyką.
- b) Wspomaganie wielopłaszczyznowego rozwoju młodych muzyków.
- c) Uwrażliwienie na piękno i sztukę oraz wskazywanie jej humanistycznych wartości.
- d) Rozbudzanie odpowiedzialności za własny rozwój artystyczny i kształtowanie charakteru w powiązaniu z szacunkiem dla drugiego człowieka.

## 3. Ogólne założenia programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły:

- a) Rodzice posiadają pierwotne i największe prawa wychowawcze w stosunku do swoich dzieci.
- b) Szkoła wspiera rodzinę w dziedzinie wychowania gwarantując prawo do wychowania w duchu pokoju, wolności i równości z poszanowaniem godności człowieka.
- c) Nauczyciele wspomagają rozwój osobowy ucznia we wszystkich wymiarach:
  - intelektualnym,
  - psychicznym,
  - społecznym,
  - zdrowotnym,
  - moralnym,
  - patriotycznym.
- d) Szkoła dąży do kształtowania w uczniach szacunku dla dobra wspólnego, rodziny, społeczności lokalnej, państwowej, a także do rozwijania patriotyzmu jako wartości o podstawowym znaczeniu.
- e) Młodzież otrzymuje w szkole pomoc w rozpoznawaniu wartości moralnych, w dokonywaniu wyborów i hierarchizacji tych wartości.
- f) Szkoła pomaga w odpowiedzi o sens życia, o przyszłość, wskazując na rzetelną pracę i uczciwość jako wartości prowadzące do realizacji przyjętych celów.
- g) Wychowawca w celu realizacji zadań wychowawczych powinien:
  - utrzymywać systematyczny i częsty kontakt z nauczycielami w celu koordynacji oddziaływań wychowawczych,

- śledzić postępy w nauce swoich wychowanków,
- współpracować z rodzicami i informować ich na bieżąco o ocenach i zachowaniu,
- współpracować z psychologiem szkolnym,
- dbać o systematyczne uczęszczanie uczniów na zajęcia,
- kształtować właściwe stosunki pomiędzy uczniami, opierając się na tolerancji i poszanowaniu godności osoby ludzkiej,
- powiadamiać rodziców o przewidywanej dla ucznia ocenie niedostatecznej na miesiąc przed zakończeniem semestru.

h) Szkoła współpracuje z rodzicami w zakresie nauczania, wychowania i profilaktyki poprzez:

- organizowanie spotkań z rodzicami,
- zapoznanie rodziców ze szkolnym programem wychowawczym,
- zapoznanie rodziców z wewnątrzszkolnym systemem oceniania,
- zaznajomienie z przepisami dotyczącymi oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów,
- informowanie w każdym czasie o zachowaniu i postępach w nauce ucznia,
- zapoznanie rodziców z planem pracy wychowawczej,
- indywidualne kontakty nauczyciela z rodzicami,
- zapewnienie pomocy psychologicznej w zależności od rozpoznanych potrzeb i trudności.

#### 4. Charakterystyka środowiska szkolnego, sylwetka absolwenta:

**Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia im. Karola Kurpińskiego** w Zespole Szkół Muzycznych w Poznaniu umuzykalnia dzieci i młodzież, wychowuje do czynnego korzystania z dóbr kultury, przygotowuje do dalszej edukacji muzycznej. Jest jedyną w Poznaniu szkołą muzyczną rekrutującą dzieci i młodzież z różnych roczników, co oznacza, że kandydatami do nauki mogą być uczniowie wszystkich klas szkoły podstawowej i liceum. Zajęcia w szkole odbywają się po południu i dotyczą wyłącznie kształcenia muzycznego, które realizowane jest indywidualnie w zakresie nauki gry na instrumentach (przedmiot główny, instrument dodatkowy) oraz w grupach, w zakresie zajęć umuzykalniających i teorii muzyki.

Dzieci i młodzież PSM I st. im. K. Kurpińskiego kształcą się w dwóch cyklach nauczania: sześcioletnim (C6) i czteroletnim (C4). W szkole działają zespoły muzyczne, do których uczniowie kwalifikowani są w zależności od rodzaju instrumentu, na którym grają. Wszyscy uczniowie muzykują w zespołach kameralnych.

Edukacja muzyczna to nie tylko zajęcia w budynku szkoły, ale codzienne ćwiczenia na instrumencie. Rezultaty tej pracy służą rozwojowi muzycznemu i prezentowane są na egzaminach, przeglądach, audycjach, koncertach, przesłuchaniach Centrum Edukacji Artystycznej i konkursach muzycznych. Co roku szkoła może poszczycić się ok. 90 laureatami konkursów i przesłuchań.

Państwowa Szkoła Muzyczna I st. im. Karola Kurpińskiego w Zespole Szkół Muzycznych w Poznaniu stawia na pierwszym miejscu dobro ucznia i jego najbliższych łącząc je w harmonijny sposób z ambitnymi zadaniami, jakie stawia przed społecznością szkoły publiczny system szkolnictwa artystycznego.

Każdego roku kończy szkołę około 50 uczniów. Jedna trzecia z nich kontynuuje edukację muzyczną. Wśród absolwentów PSM I st. imienia K. Kurpińskiego są zarówno luminarze polskiej kultury, jak i wybitni przedstawiciele różnych zawodów. Szkoła muzyczna kształtuje ważne w życiu cechy takie, jak: kreatywność, pracowitość, systematyczność, odpowiedzialność za pracę własną i zespołu, umiejętność pokonywania stresu. Absolwent wyposażony w podstawowe umiejętności muzyczne, wrażliwy na piękno i aktywnie uczestniczący w życiu kulturalnym, posiadający wymienione zalety - to cel naszych działań.

5. Wartości ważne dla społeczności szkolnej i powinności wychowawcze pracowników:

- Rozwój emocjonalny i artystyczny ucznia

Państwowa Szkoła Muzyczna I st. im. Karola Kurpińskiego w Zespole Szkół Muzycznych w Poznaniu przygotowuje ucznia do wykonywania zadań w życiu publicznym i zawodowym, kształci szacunek dla rzetelnej pracy i zdobywania wiedzy, a także potrzebę dalszego uczenia się, doskonalenia i rozwoju. Nauczyciele szkoły pomagają im w tym poprzez odkrywanie i rozwijanie talentów, predyspozycji i możliwości swoich podopiecznych, wspieranie ich twórczych postaw czy zachęcanie do własnych poszukiwań. Wykorzystanie bliskiego kontaktu z kulturą wpływa na ich rozwój sfery życia duchowego i emocjonalnego, poznawania siebie i odczuć innych ludzi, a także – co bardzo ważne w dzisiejszych czasach – wspiera w dokonywaniu właściwych wyborów moralnych i hierarchizacji wartości w codziennym życiu. Ze społecznego punktu widzenia nauka w szkole muzycznej sprzyja kształtowaniu wysokiej kultury osobistej, przekazywaniu dziedzictwa kulturowego oraz budowaniu postaw patriotycznych. Nie bez znaczenia pozostaje wpływ na uświadamianie dzieciom własnej indywidualności czy przygotowania do uczestnictwa w kulturze.

- Rozwój społeczno-kulturalny ucznia:

Nauczyciele stale dostosowują treści, metody i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych i emocjonalnych ucznia, pomagają w określaniu i nazywaniu uczuć, kształtowanie poczucia estetyki i wrażliwości na piękno. Stwarzają uczniom optymalne warunki do pokonywania trudności, jakie wynikają z uczęszczania przez nich do dwóch szkół, a także reagują na wszelkie kłopoty i problemy rodzinne, jak również na zagrożenia ze środowisk szkodliwych i patologicznych. Bardzo ważnym elementem są prawidłowe relacje uczeń-nauczyciel, który rozwija w swoich podopiecznych poczucie bezpieczeństwa, kształtuje w nich empatię koleżeńską, poczucie życzliwości i szacunku, integruje społeczność szkolną uświadamiając o konieczności przestrzegania zasad kultury, a w ostatecznym rozrachunku – przygotowuje do wypełniania obywatelskich obowiązków.

- Rozwój moralny ucznia:

U podstaw rozwoju społecznego ucznia leżą przede wszystkim: wychowywanie w duchu poszanowania dla symboli narodowych i religijnych, uczenie dzieci i młodzieży aktywnego i świadomego odbioru kultury narodowej oraz przekazywanie systemu wartości, na bazie

których kształtowała się polska kultura i tradycja narodowa. Kształtując osobowość ucznia nauczyciel zawsze dba o dostarczanie pozytywnych wzorców postępowania i wspiera ucznia w rozwoju intelektualnym, psychicznym, społecznym, zdrowotnym, moralnym i duchowym. Poprzez świadome i celowe działanie, jasno określone kryteria ocen, wymagania programowe i wyraźnie sprecyzowane oczekiwania w stosunku do ucznia dba o jego rozwój, ukazuje perspektywy, włącza w proces pracy twórczej i wspólnie ustala poziom aspiracji, który odpowiada możliwościom wychowanka. Nauczyciel przygotowuje ucznia do uczestnictwa - zarówno czynnego jak i biernego - w życiu kulturalnym środowiska budując w uczniu poczucie piękna i estetyki. Rozmawia z nim zgłębiając jego osobowość, poznaje jego obserwacje, spostrzeżenia i preferencje muzyczne oraz pasje i zainteresowania pozamuzyczne.

- Współpraca nauczycieli z rodzicami:

Szkoła współpracuje z rodzicami mając jako naczelną cel dobro dziecka. Rodzice i nauczyciele powinni jasno i czytelnie sformułować swoje oczekiwania i życzenia w sprawach dotyczących wychowania i edukacji, wspólnie rozwiązując problemy związane z pogodzeniem nauki w dwóch szkołach. Nauczyciele przedmiotu głównego informują rodziców o wymaganiach edukacyjnych, a wychowawcy zaznajamiają ich podczas spotkań z szkolnym programem wychowawczym.

- Dbałość nauczycieli o jakość nauczania:

Nauczyciele przedmiotów artystycznych podnoszą jakość udzielanej pomocy psychologicznej i budują umiejętności stawiania sobie realnych celów w oparciu o swoje mocne strony. Osiągają to poprzez uczestniczenie w różnych formach doskonalenia zawodowego w zakresie kompetencji psychologicznych. Ma to na celu przede wszystkim wspieranie ucznia w realizowaniu programu muzycznego, umożliwianie mu współdecydowania o jego rozwoju artystycznym, np. poprzez wybór utworów muzycznych, a także uświadamianie uczniowi jego mocnych stron, np. techniki wykonawczej, muzykalności, umiejętności dobrej organizacji pracy podczas ćwiczenia, czy kształtowania poczucia własnej wartości ucznia.

6. Główne cele programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły:

**Naczelny cel wychowania:** wychowanie człowieka odpowiedzialnego, potrafiącego rozpoznać w otaczającym świecie piękno, dobro, prawdę.

**Profilaktyka:** rozumiana jako chronienie młodego człowieka przed zagrożeniami i reagowanie na pojawiające się trudności.

Celem głównym jest ochrona ucznia przed zakłóceniami w rozwoju oraz przeciwdziałanie zachowaniom niepożądanym poprzez m.in. kształcenie umiejętności refleksji i pracy nad sobą.

**Cele szczegółowe programu:**

- Wspomaganie ucznia w osiągnięciu pełni rozwoju intelektualnego i artystycznego.
- Wychowawcze oddziaływanie na kształtowanie osobowości ucznia.
- Kształtowanie postaw prospołecznych.
- Wychowanie patriotyczne.
- Profilaktyka dotycząca uzależnień od narkotyków i alkoholu oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie i agresji.
- Prowadzenie działań zapewniających bezpieczeństwo fizyczne i psychiczne uczniów, w tym bezpieczeństwo w Internecie.
- Podnoszenie jakości udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej przez nauczycieli przedmiotów artystycznych i wychowawców.
- Praca nad rozwijaniem poczucia własnej wartości ucznia i umiejętności rozwiązywania problemów.
- Wspomaganie rozwoju ucznia zdolnego.

Cele szczegółowe określono na podstawie:

- wywiadu z nauczycielami,
- obserwacji zachowań uczniów,
- informacji wyniesionych z dyskusji z rodzicami i przedstawicielami uczniów,
- ankiety przeprowadzonej wśród uczniów PSM I st.,
- zaleceń CEA.

7. Harmonogram działań wychowawczo-profilaktycznych 2021/2022

L.P	Zadanie	Sposób realizacji	Odbiorcy	Termin	Osoby odpowiedzialne i współpracujące
1.	Wspomaganie ucznia w osiągnięciu pełni rozwoju intelektualnego i artystycznego.	Organizowanie koncertów, okolicznościowych audycji, przesłuchań i czynne w nich uczestnictwo uczniów.	Uczniowie	Cały rok	Wicedyrektorzy ZSM, nauczyciele przedmiotów artystycznych
		Uczestniczenie w muzycznym życiu Poznania (wyjścia do opery, filharmonii).	Uczniowie, rodzice	Cały rok	Nauczyciele przedmiotów artystycznych
2.	Wychowawcze oddziaływanie na kształtowanie osobowości ucznia.	Spotkania z rodzicami	Uczniowie	Cały rok	Wychowawcy klas, nauczyciele
3.	Kształtowanie postaw prospołecznych.	Zorganizowanie spotkania integracyjnego.	Uczniowie	11 września 2021	Dyrekcja, wychowawcy klas, psycholog
		Uczestnictwo uczniów w imprezach charytatywnych organizowanych przez różne instytucje.	Uczniowie	Cały rok	Nauczyciele przedmiotów artystycznych, wychowawcy
		Zorganizowanie Wigilii klasowych.	Uczniowie, rodzice, nauczyciele OSM	Grudzień 2021	Wychowawcy klas
4.	Wychowanie patriotyczne.	Inauguracja roku szkolnego.	Uczniowie, rodzice, nauczyciele	1 września 2021	Wychowawcy, Wicedyrektor ZSM
		Spotkanie z okazji Dnia Edukacji Narodowej,	Dyrekcja ZSM, nauczyciele,	Październik 2021	Wychowawcy

		koncert.	uczniowie		
		Uroczystość szkolna z okazji Święta Niepodległości.	Uczniowie, rodzice	Listopad 2021	Nauczyciele, dyrekcja ZSM
		Zakończenie roku szkolnego.	Uczniowie, rodzice	24 czerwca 2022	Wychowawcy, wicedyrektor ZSM
5.	Pomoc psychologiczno-pedagogiczna. Wspomaganie rozwoju ucznia.	Porady i konsultacje indywidualne – pomoc w radzeniu sobie ze zgłaszanymi trudnościami, wsparcie emocjonalne.	Uczniowie, rodzice, Nauczyciele	Cały rok	Psycholog szkolny ZSM
		Interwencja w sytuacjach kryzysowych.	Uczniowie	Cały rok	Psycholog szkolny ZSM
		Warsztaty, prelekcje, szkolenia doskonalące dla kadry.	Nauczyciele	Cały rok	Psycholog szkolny ZSM
6.	Profilaktyka uzależnień od narkotyków, tytoniu, alkoholu i internetu.	Dostarczanie wiedzy o instytucjach świadczących pomoc na terenie Poznania i specyfice funkcjonowania instytucji pomocowych (pogadanka, spotkania warsztatowe).	Uczniowie	Cały rok	Psycholog szkolny ZSM, wychowawcy
		Dostarczanie wiedzy na temat mechanizmów uzależnień i przeciwdziałania nim (spotkania indywidualne i warsztatowe).	Uczniowie, rodzice, nauczyciele	Cały rok	Psycholog szkolny ZSM, specjaliści z zakresu uzależnień
7	Propagowanie zdrowego stylu życia i dobrej kondycji	Pogadanki na temat zdrowego stylu życia i higieny psychicznej.	Uczniowie	Cały rok	Nauczyciel wychowania fizycznego OSM, psycholog ZSM

	fizycznej.	Materiały informacyjne.			
8	Praca nad rozwijaniem poczucia własnej wartości i umiejętności rozwiązywania problemów.	Nauczenie rozpoznawania emocji i rozładowywania napięcia bez szkody dla siebie i innych (pogadanki, analiza tekstów, programów telewizyjnych, materiały informacyjne).	Uczniowie	Cały rok	Nauczyciele, wychowawcy, psycholog szkolny ZSM
9	Zapobieganie agresji psychicznej i fizycznej.	Budowanie prawidłowych relacji wśród uczniów. Dbanie o bezpieczeństwo w szkole. Pogadanki i materiały informacyjne.	Uczniowie	Cały rok	Nauczyciele przedmiotów głównych, wychowawcy, psycholog szkolny ZSM

#### 8. Ewaluacja:

Skuteczność programu profilaktyczno-wychowawczego, obok bieżącego monitorowania oraz samooceny osób zaangażowanych w jego realizację, oceniana będzie pod koniec roku szkolnego. Informacje niezbędne do ewaluacji będą uzyskiwane za pomocą narzędzi, takich jak:

- bezpośrednie rozmowy z uczniami i rodzicami,
- obserwacje uczniów – prowadzenie dokumentacji przez wychowawców klas, nauczycieli, psychologa,
- informacje zwrotne,
- analiza dokumentów istniejących w szkole (notatki, protokoły, plany pracy, sprawozdania),
- rozmowy z nauczycielami i wychowawcami.

Uzyskane wyniki posłużą do analizy przeprowadzonych działań – ich skuteczności, interpretacji wyników, możliwości i zagrożeń na przyszłość oraz potrzeby wprowadzenia

ewentualnych zmian. Na podstawie wyników opracowane zostaną również zalecenia i propozycje do przyszłych działań, ich rodzajów i zakresów obszarów tematycznych.

9. Literatura przedmiotu:

- U. Bissinger-Ćwierz, *Raport: Jakość programów wychowawczych oraz szkolnych programów profilaktyki realizowanych w szkolnictwie artystycznym w roku szkolnym 2012/2013*. CEA, Lublin 2013, dostęp: [https://cea-art.pl/poradnictwo/RAPORT\\_jakosc\\_programow.pdf](https://cea-art.pl/poradnictwo/RAPORT_jakosc_programow.pdf)
- U. Bissinger-Ćwierz, *Jakość programów wychowawczych oraz szkolnych programów profilaktyki realizowanych w szkolnictwie artystycznym – wybrane zagadnienia z raportu CEA*. Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne CEA, nr 2, Warszawa 2014, dostęp: <https://cea-art.pl/pub/z-2-caly-m.pdf>
- U. Bissinger-Ćwierz, *Profilaktyka uzależnień w szkolnictwie artystycznym – podsumowanie ogólnopolskiego projektu CEA*. Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne CEA, nr 3, Warszawa 2015, dostęp: [https://cea-art.pl/pub/z\\_3\\_caly\\_m.pdf](https://cea-art.pl/pub/z_3_caly_m.pdf)
- U. Bissinger-Ćwierz, *Psychopedagogiczne metody pracy z uczniem najmłodszym oraz uczniem ryzyka dysleksji w szkole muzycznej. Poradnik dla nauczycieli klas instrumentalnych zawierający ponad 50 ćwiczeń i zabaw wspomagających grę na instrumencie*. CEA, Warszawa 2016, dostęp: [https://cea-art.pl/pub/Psychopedagogiczne\\_metody\\_pracy.pdf](https://cea-art.pl/pub/Psychopedagogiczne_metody_pracy.pdf)
- D. Macander, *Metody i sposoby prowadzenia diagnozy w szkole i placówce oświatowej* [w:] M. Konopczyński, J. Borowik i in., *Program wychowawczo-profilaktyczny szkoły i placówki oświatowej*. ORE, Warszawa 2017, dostęp: <https://www.ore.edu.pl/2017/05/program-wychowawczo-profilaktyczny/>
- E. Sokołowska, *Model monitoring-interwencja-profilaktyka-promocja w pracy z uczniem zdolnym*. Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne CEA, nr 1, Warszawa 2013, dostęp: <https://cea-art.pl/pub/Zeszyty%20Psychologiczno-Pedagogiczne%20CEA%20-%20Zeszyt%20nr%201.pdf>
- J. Śmieszchalska, *Profilaktyka dolegliwości wynikających ze specyfiki gry na instrumentach muzycznych – nowe wyzwanie dla nauczycieli*. Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne CEA, nr 3, Warszawa 2015, dostęp: [https://cea-art.pl/pub/z\\_3\\_caly\\_m.pdf](https://cea-art.pl/pub/z_3_caly_m.pdf)

- M. Wieczorek, *Program wychowawczo-profilaktyczny szkoły i placówki*. ORE, Warszawa 2018, dostęp: <http://www.bc.ore.edu.pl/Content/922/Program+wychowawczo-profilaktyczny+krok+po+kroku.pdf>
- B. Wojtanowska-Janusz, *Realizacja programów wychowawczych na przykładzie szkół muzycznych bez pionu ogólnokształcącego w regionie lubelskim*. Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne CEA, nr 3, Warszawa 2015, dostęp: [https://cea-art.pl/pub/z\\_3\\_caly\\_m.pdf](https://cea-art.pl/pub/z_3_caly_m.pdf)
- B. Wojtanowska-Janusz, *Rola wsparcia psychologicznego w budowaniu odporności psychicznej uczniów szkół muzycznych*. Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne CEA, nr 4, Warszawa 2017, dostęp: <https://cea-art.pl/pub/CEA-z-4-maly.pdf>
- Wojtaszek, *Profilaktyka i higiena głosu w muzycznej edukacji dzieci i młodzieży*. Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne CEA, nr 3, Warszawa 2015, dostęp: [https://cea-art.pl/pub/z\\_3\\_caly\\_m.pdf](https://cea-art.pl/pub/z_3_caly_m.pdf)